

TTE 3/2022

Esitys lasten liikenneturvallisuuden parantamiseksi

Onnettomuustietoinstituutti OTI esittää toimenpiteitä lasten liikenneonnettomuuksien vähentämiseksi.

Liikenneonnettomuuksien tutkijalautakunnat tutkivat lakisääteisesti kaikki kuolemaan johtaneet tie- ja maastoliikenneonnettomuudet (laki tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkinnasta 1512/2016). Lautakuntien tehtävänä on selvittää onnettomuuden kulku sekä siihen johtaneet tekijät ja tehdä tutkinnan perusteella ehdotuksia liikenneturvallisuuden parantamiseksi. Parannusehdotusten lähtökohtana on onnettomuuksissa tunnistetut riskitekijät, joille kullekin lautakunnat pyrkivät löytämään estomahdollisuuden tulevaisuudessa. Sen lisäksi, että lautakunnat voivat itse toimittaa tekemiänsä parannusehdotuksia suoraan eteenpäin asiasta vastaavalle taholle, pyrkii Onnettomuustietoinstituutti (OTI) hyödyntämään tehtyjä parannusehdotuksia mahdollisimman tehokkaasti liikenneturvallisuustyössä. Tiedon välittämisen ohella yksi parannusehdotusten hyödyntämistapa on parannusehdotusesitysten laatiminen ja toimittaminen asianmukaisille organisaatioille.

Vuosina 2011–2020 liikenteessä kuoli 72 alle 15-vuotiasta lasta. Moottoriajoneuvoissa olleita lapsia kuoli 46, jalan kulkeneita 18 ja polkupyörällä liikkuneita kahdeksan. (Sihvola 2022.)

Tyypillisimmät moottoriajoneuvossa olleisiin lapsimatkustajiin liittyneet onnettomuuden seurauksiin vaikuttaneet taustariskitekijät koskivat lapsen käytössä olleita turvalaitteita, ja niiden asianmukaista kiinnitystä. Henkilöautoissa kuolleista 35 lapsesta kuusi ei käyttänyt mitään turvalaitetta. Heistä kolme olisi tutkijalautakuntien mukaan voinut pelastua kuolemalta turvalaitetta käyttämällä. Turvalaitetta käyttämättömien lapsien lisäksi 11 turvalaitetta käyttäneistä lapsista olisi voinut pelastua kuolemalta, mikäli lapsen käytössä olisi ollut paremmin hänen kokoonsa sopiva, laadukkaampi ja ajoneuvoon oikein kiinnitetty turvalaite. Tutkijalautakuntien arvioimissa taustariskeissä nousi esille myös se, että joissain tapauksissa ajoneuvossa matkustaneet lapset saattoivat vaikuttaa kuljettajan keskittymiseen, jolloin kuljettaja esimerkiksi menetti ajoneuvon hallinnan kiinnittäessään hetkellisesti huomiota lapseen/lapsiin. (Sihvola 2022.)

Kaikissa alle 15-vuotiaan jalankulkijan tai pyöräilijän kuolemaan johtaneissa onnettomuuksissa oli yhtenä osallisena moottoriajoneuvo. Jalan tai polkupyörällä liikkuneen lapsen kuolemaan johtanutta onnettomuutta edelsi tyypillisesti jommankumman osallisen tai molempien osallisten havaintovirheet. Osapuolet eivät joko havainneet toisiaan ollenkaan tai tekivät virheellisen havainnon toisesta osapuolesta tai tilanteesta. Moottoriajoneuvon kuljettajien näkökulmasta tyypillinen onnettomuuden taustalla vaikuttanut riskitekijä liittyi tutkijalautakuntien arvioiden mukaan kuljettajan puutteelliseen ennakointiin tai toimintaan liikennetilanteessa. Jalan ja pyörällä liikkuneiden lasten kannalta tarkasteltuna onnettomuuden taustalla vaikuttanut riskitekijä liittyi usein lapsen kokemattomuuteen

liikenteessä liikkujana. Tutkijalautakunnat toivat esille, että lapsen kyky havainnoida ja ymmärtää liikennetilanteiden vaaroja ei ole vielä kehittynyt. (Sihvola 2022.)

OTI-lasten liikenneonnettomuudet -raportin 2022:n (Sihvola 2022) ja tutkijalautakuntien esittämien turvallisuuden parannusehdotusten pohjalta Onnettomuustietoinstituutti (OTI) esittää alle 15-vuotiaiden lasten kuolemaan johtavien liikenneonnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi toimenpiteitä alla oleville toimijoille. Esityksessä hyödynnetyt tutkijalautakuntien parannusehdotukset ovat peräisin lautakuntien tutkimista vuosina 2011–2020 tapahtuneista 0–14-vuotiaiden lasten kuolemaan johtaneista onnettomuuksista.

Liikenneturvan tulee

- Jatkaa tiedotusta ja valistusta turvavyön ja lasten turvalaitteiden käytön merkityksestä.
 - Korostaa tiedotuksessaan turvaistuinten ohjeiden mukaista kiinnittämistä ajoneuvoon sekä kiinnityksen varmistamista. Istuimen asianmukainen kiinnittäminen autoon ja lapsen oikeaoppinen kiinnitys istuimeen tulee huomioida myös kiireessä ja lyhyellä matkalla.
 - Antaa opastusta oikeantyyppisen turvaistuimen valintaan ja turvaistuimen sopivuuteen lapselle. Erityisesti kuluttajia tulee edelleen valistaa siitä, että kaukaloian jälkeen lapsen on turvallisinta matkustaa turvaistuimessa selkä menosuuntaan niin pitkään kuin mahdollista. Takapenkillä matkustamisen suosittelemista tulee jatkaa.
 - Turvavyön käytön hyödyistä tiedotettaessa tulee myös muistuttaa siitä, että turvavyötä kiinnitettäessä tulee huolehtia sen riittävästä kireydestä. Näin vyö pitää tukevasti paikallaan mahdollisessa törmäystilanteessa.
- Moottoriajoneuvon kuljettajien suunnatussa valistuksessa tuoda esiin hetkellisenkin huomion herpaantumisen vaarallisuus ajettaessa. Erityisesti yksin lasten kanssa ajavan kuljettajien tulee tiedostaa, että huomion kohdistaminen lapsiin haittaa ajamiseen keskittymistä.
- Moottoriajoneuvon kuljettajille suunnatussa tiedottamisessa ja kouluttamisessa korostaa tarkkaavaisuuden ja liikennetilanteen seuraamisen merkitystä sekä kuljettajien vastuuta muiden tiellä liikkujien turvallisuudesta.
 - Liikenteessä liikuttaessa tulee varautua yllättäviin tilanteisiin ja tiedostaa myös tutun liikenneympäristön riskit. Valistuksessa tulee tuoda esille myös lasten erityispiirteet liikkujina: lasten käyttäytyminen liikenteessä saattaa olla yllättävää.
- Lapsen huoltajille suunnatussa tiedotuksessa tuoda esille vanhempien vastuu pienille lapsille turvallisten leikkiapaikkojen opettamisessa sekä turvallisen koulureitin valinnassa ja läpi käymisessä yhdessä kouluikäisen kanssa.
- Tiedotuksella pyrkiä edistämään lasten pyöräilykypärän käyttöä.
- Jakaa tietoa lapsen huoltajille ja muille läheisille muun muassa varhaiskasvatuksessa, neuvoloissa, kouluissa sekä muussa liikenneturvallisuustyössä. Tietoa moottoriajoneuvon

kuljettajille tulee jakaa esimerkiksi Liikenneturvan kotisivuilla, koulutuksissa sekä turvallisuuskampanjoissa.

Liikenne- ja viestintäministeriön tulee

- Seurata vuosille 2022–2026 laaditussa liikenneturvallisuusstrategiassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista ja vaikutusta sekä liikenneturvallisuustilanteen kehitystä yleisesti. Mikäli näyttää siltä, että asetetuilla toimenpiteillä ei tulla saavuttamaan tavoiteltuja vaikutuksia, tulee toimenpiteitä muuttaa.
- Edistää turvallisuutta parantavien ajoneuvotekniikoiden käyttöönottoa ja yleistymistä. Tällaisia ovat mm. katvealueita havaitsevat kamera- ja hälytysjärjestelmät sekä ajoneuvojärjestelmät, jotka auttavat kuljettajaa havaitsemaan lähestyvän pyöräilijän tai jalankulkijan ja tarvittaessa aloittavat automaattisen hätäjarrutuksen törmäyksen estämiseksi.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin tulee

- Edistää turvallisuutta parantavien ajoneuvotekniikoiden käyttöönottoa ja yleistymistä. Tällaisia ovat mm. katvealueita havaitsevat kamera- ja hälytysjärjestelmät sekä ajoneuvojärjestelmät, jotka auttavat kuljettajaa havaitsemaan lähestyvän pyöräilijän tai jalankulkijan ja tarvittaessa aloittavat automaattisen hätäjarrutuksen törmäyksen estämiseksi.
- Edistää liikenneturvallisuutta tukemalla aiheeseen liittyvää tutkimustyötä huomioiden erityisesti lapset tienkäyttäjryhmänä.
- Raskaan kaluston kuljettajakoulutuksessa ja ammattipätevyyskoulutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota katvealueiden ja muiden tyyppillisten havainnointiin liittyvien riskien tunnistamiseen. Ammattikuljettajia tulee myös valistusta piha-alueilla toimimisen riskeistä.

Väyläviraston tulee

- Edistää laatimansa Pyöräliikenteen suunnittelu -ohjeen (Väyläviraston ohjeita 18/2020) sekä Jalankulun suunnittelu -ohjeen (Väyläviraston ohjeita 34/2022) käyttöä siten, että pyöräliikenne ja jalankulku otetaan ohjeidenmukaisesti huomioon kaikissa kaava-, suunnittelu- ja toteutusvaiheissa sekä kunnossapidossa. Ohjeiden olemassaolosta tulee aktiivisesti tiedottaa suunnittelijoita sekä tarjota heille koulutusta ohjeen sisällöstä ja käytäntöön saattamisesta.
- Valvoa infrastruktuurihankkeiden tilaajan roolissa, että hankkeet toteutetaan ohjeidenmukaisesti.
- Edistää pyöräliikenteen ja jalankulun turvallisuutta ja kohdistaa toimenpideresursseja haja-asutusalueilla etenkin vilkasliikenteisille ja suurinopeuksisille tieosuuksille, joilla on myös säännöllistä pyörä- ja jalankulkuliikennettä. Toimenpiteiden kohdentamisessa tulee huomioida etenkin taajamien lähialueet sekä taajamien ulkopuoliset asutuskeskittymät.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) tulee

- Valvoa infrastruktuurihankkeiden tilaajan roolissa, että hankkeet toteutetaan ohjeidenmukaisesti.
- Edistää pyöräliikenteen ja jalankulun turvallisuutta ja kohdistaa toimenpideresursseja haja-asutusalueilla etenkin vilkasliikenteisille ja suurinopeuksisille tieosuuksille, joilla on myös säännöllistä pyörä- ja jalankulkuliikennettä. Toimenpiteiden kohdentamisessa tulee huomioida etenkin taajamien lähialueet sekä taajamien ulkopuoliset asutuskeskittymät.

Kuntaliiton tulee

- Tiedottaa kuntia Väyläviraston Pyöräliikenteen suunnittelu -ohjeen (Väyläviraston ohjeita 18/2020) sekä Jalankulun suunnittelu -ohjeen (Väyläviraston ohjeita 34/2022) olemassaolosta ja hyödyntämismahdollisuuksista liikennejärjestelmäsuunnittelussa.

Suomen autokoululiiton tulee

- Jakaa esimerkiksi koulutuksissaan sekä opetusmateriaaleissaan erilaisten moottoriajoneuvojen kuljettajiksi opiskeleville tai jatkokouluttautuville tietoa siitä, miten muut tienkäyttäjryhmät, kuten pyöräilijät ja jalankulkijat tulee huomioida liikenteessä ja miten varautua yllättäviin tilanteisiin. Opetuksessa tulee tuoda esille kuljettajien vastuu muiden tiellä liikkujien turvallisuudesta sekä lasten erityispiirteet liikkujina: lasten käyttäytyminen liikenteessä saattaa olla yllättävää.
- Tuoda esille moottoriajoneuvon kuljettajien suunnatussa koulutuksessa hetkellisenkin huomion herpaantumisen vaarallisuus ajettaessa sekä korostaa jatkuvan liikenteen ja ympäristön seuraamisen tärkeyttä. Erityisesti yksin lasten kanssa ajavien kuljettajien tulee tiedostaa, että huomion kohdistaminen lapsiin häiritsee ajamiseen keskittymistä.

Autoliiton tulee

- Jatkaa tiedotusta ja valistusta turvavyön ja lasten turvalaitteiden käytön merkityksestä.
 - Korostaa tiedotuksessaan turvaistuinten ohjeiden mukaista kiinnittämistä ajoneuvoon sekä kiinnityksen varmistamista. Istuimen asianmukainen kiinnittäminen autoon ja lapsen oikeaoppinen kiinnitys istuimeen tulee huomioida myös kiireessä ja lyhyellä matkalla.
 - Antaa opastusta oikeantyyppisen turvaistuimen valintaan ja turvaistuimen sopivuuteen lapselle. Erityisesti kuluttajia tulee edelleen valistaa siitä, että kaukaloian jälkeen lapsen

on turvallisinta matkustaa turvaistuimessa selkä menosuuntaan niin pitkään kuin mahdollista. Takapenkillä matkustamisen suosittelemista tulee jatkaa.

- Huolehtia, että turvaistuinten markkinoinnissa kuluttajille kerrotaan selkeästi, millä perusteella turvaistuin on todettu turvallisiksi.
- Edelleen lisätä turvaistuinten turvallisuuden testausta.

Poliisihallituksen tulee

- Tehostaa turvalaitteiden käytön valvontaa.

Opetushallituksen tulee

- Lasten liikenneosaamisen lisäämiseksi sisällyttää perusopetukseen nykyistä enemmän liikennesääntöjen opetusta heti ensimmäiseltä luokalta lähtien. Lisäksi vaarapaikkakartoituksia sekä liikkumisympäristöön perehtymisiä tulee tehdä systemaattisesti sekä luokka- että oppilaskohtaisesti. Näistä kerättäviä tietoja tulee hyödyntää liikennekasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL ry:n tulee

- Lasten liikenneosaamisen lisäämiseksi sisällyttää perusopetukseen nykyistä enemmän liikennesääntöjen opetusta heti ensimmäiseltä luokalta lähtien. Lisäksi vaarapaikkakartoituksia sekä liikkumisympäristöön perehtymisiä tulee tehdä systemaattisesti sekä luokka- että oppilaskohtaisesti. Näistä kerättäviä tietoja tulee hyödyntää liikennekasvatuksessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tulee

- Seurata vuosille 2021–2030 laaditussa Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista ja vaikutusta sekä liikenneturvallisuuksilanteen kehitystä yleisesti. Mikäli näyttää siltä, että asetetuilla toimenpiteillä ei tulla saavuttamaan tavoiteltuja vaikutuksia, tulee toimenpiteitä muuttaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulee

- Seurata vuosille 2021–2030 laaditussa Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista ja vaikutusta sekä liikenneturvallisuuksilanteen kehitystä yleisesti. Mikäli näyttää siltä, että asetetuilla toimenpiteillä ei tulla saavuttamaan tavoiteltuja vaikutuksia, tulee toimenpiteitä muuttaa.

Rahtarit ry

- Jakeluliikenteen ajoreitit ja aikataulut tulee suunnitella siten, ettei tavarankuljetusta tarvitsisi tehdä aikaan, jolloin jakelualueella liikkuu paljon jalankulkijoita ja pyöräilijöitä.
- Raskaan kaluston kuljettajakoulutuksessa ja ammattipätevyyskoulutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota katvealueiden ja muiden tyypillisten havainnointiin liittyvien riskien tunnistamiseen. Ammattikuljettajia tulee myös valistusta piha-alueilla toimimisen riskeistä.

Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry

- Jakeluliikenteen ajoreitit ja aikataulut tulee suunnitella siten, ettei tavarankuljetusta tarvitsisi tehdä aikaan, jolloin jakelualueella liikkuu paljon jalankulkijoita ja pyöräilijöitä.
- Raskaan kaluston kuljettajakoulutuksessa ja ammattipätevyyskoulutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota katvealueiden ja muiden tyypillisten havainnointiin liittyvien riskien tunnistamiseen. Ammattikuljettajia tulee myös valistusta piha-alueilla toimimisen riskeistä.

OTI seuraa esitysten toteutumista.

Asiaan liittyvät ohjelmat ja strategiat:

Lasten liikenneturvallisuuden parantaminen on mainittu sosiaali- ja terveysministeriön Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelmassa 2021–2030, jonka tavoitteena on edistää muun muassa lasten ja nuorten turvallisen omaehtoisen liikkumisen edellytyksiä luomalla turvallisia ympäristöjä kävelyyn ja pyöräilyyn. Tavoitteena on edelleen viestinnän ja liikennekasvatuksen keinoin vahvistaa erilaisten ja eri-ikäisten liikkujaryhmien liikenneosaamista kokonaisvaltaisesti. Konkreettisina lasten liikenneturvallisuutta parantavina toimenpiteinä ohjelmassa esitetään esimerkiksi riskien tunnistamiseksi liikenteen vaaranpaikkakartoitusten ottamista systemaattisesti käyttöön varhaiskasvatyüksiköissä ja oppilaitoksissa sekä erilaisten liikenneturvallisuuskasvatuksen materiaalien ja työmuotojen hyödyntämistä lasten ja perheiden palveluissa. (Korpilahti ym. 2020.)

Lasten liikenneturvallisuuden parantaminen on huomioitu myös vuosille 2022–2026 laaditussa liikenneturvallisuusstrategiassa: strategian linjauksen mukaan liikennejärjestelmän tulee olla niin turvallinen, että ihmisestä johtuvat virheet eivät johda ihmishengen menetyksiin tai vakaviin loukkaantumisiin. Lasten liikenneturvallisuuden kehittämiseen liittyen strategiassa on esitetty muun muassa ajonopeuksien laskemista ja liikenneympäristön rauhoittamista koulujen ja päiväkotien läheisyydessä sekä liikennekasvatuksen tukemista varhaiskasvatuksessa ja esi- ja perusopetuksessa. (Rekola ym. 2022.)

Poliisin suorittama liikennevalvonta on keskeinen osa liikenneturvallisuuden parantamisessa. Vuosille 2021–2030 laaditussa Poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden ohjelmassa poliisin liikennevalvonnalla pyritään vaikuttamalla muun muassa turvavöiden, lasten turvalaitteiden ja suojarusteiden käyttämiseen. Turvalaitevalvonnan avulla parannetaan ja ylläpidetään korkeaa turvalaitteiden käyttöastetta. (Sisäministeriö 2021.)

STM:n ohjelma, liikenneturvallisuusstrategia ja Poliisin liikennevalvonnan ja turvallisuuden ohjelma ovat linjassa tutkijalautakuntien esittäminen parannusehdotusten kanssa.

Lähteet:

Korpilahti U., Koivula R., Doupi P., Jakoaho V. & Lillsunde P. 2020. *Turvallisesti kaiken ikää Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:33. Sosiaali- ja terveysministeriö. ISBN 978-952-00-8343-4.

Rekola M., Kolinen L., Asikainen E., Heliste L., Immonen E., Starck M., Ahokas M., Suomento J. & Johansson S. 2022. *Liikenneturvallisuusstrategia 2022–2026*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2022:3. Liikenne- ja viestintäministeriö. ISBN 978-952-243-746-4.

Sihvola N. 2022. *OTI-Lasten liikenneonnettomuudet -raportti 2022*. Onnettomuustietoinstituutti OTI. Helsinki. ISBN 978-952-7335-08-6.

Sisäministeriö 2021. *Poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden ohjelma vuosille 2021–2030*. Sisäministeriön julkaisuja 2021:14. Sisäministeriö. ISBN 978-952-324-640-9.

